

Fig. 1. Kapellets placering i landskabet set mod nordøst. I baggrunden foran det højeste træ findes kildevældet, som var viet til Skt. Oluf (s. 2699). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Location of the chapel in the landscape looking north east. In the background in front of the tallest tree is the spring that was consecrated as St. Olaf's Well.*

SKT. OLUFS †KAPEL

LANDET SOGN

Kapellet omtales tidligst 1576, hvor det var nedrevet.¹ Det var formentlig sket efter reformationen.² 1623 omtales kapellet igen, hvor 'de gamle og ældste mænd' i sognet kunne berette om et kapel i 'Brylisse vang' kaldet Skt. Olufs kapel (*værnehelgen*). Her nævnes ligeledes en 'spring- og vædekilde' (*helligkilde*), til hvilken der skulle have været et stort tilløb af syge og skrøbelige mennesker i gamle dage. Kilden skulle have været inde i kapellet, men findes i dag som et stensat kildevæld nord for tomten (jf. fig. 1).³

Sognepræst Peder Jensen Lucoppidan beskrev 1707 kapellet som nedrevet, men der var bevaret 'rudera' og grundvold; sidstnævnte, sandsynligvis fundamentet, var ved at blive fjernet af en bonde, som dyrkede marken. Han målte tomten til 38×8,5 alen (24×5,3 m). Kilden midt i kapellet var stoppet til, men løb endnu ved østenden af tomten. Kapellet var omgivet af en lille, firkantet kirkegård hegnet af et stengærde.⁴

1743 berettede sognepræst Christian Morsing, at han havde beset stedet med to af de ældste mænd på

oen Tåsinge. Jordvolde markerede endnu, hvor kapellet havde stået, men 50–60 år tidligere havde der stået en halv alen høj mur af kampesten, som den ene havde været med til at nedbryde i sin ungdom. Stenene blev brugt til at bygge en mur omkring kapelstomten. Kappellet havde været 22 skridt langt og 7–8 skridt bredt, og gulvet havde været belagt med fliser af brændt tegl. Kilden skulle have været i vestenden; den blev besøgt Skt. Hans-aften.⁵

Morsing beskrev igen kapellet 1755, hvor omtrent de samme spor var synlige. En bonde havde dog fjernet mursten fra grundvolden og bygget en bageovn af dem. Kilden var stoppet til, men løb i den østre ende af tomten.⁶

1823 blev der stadig opbrudt murstensbrokker på tomten, og den stenomhegnede kirkegård var endnu bevaret. Kildens vand var 'klart og godt'.⁷

Kappellet var ikke synligt 1876, men både murværk, kalk og kampesten var blevet påtruffet under jorden. Ca. 200 læs sten var blevet kørt bort fra stedet af den daværende ejer.⁸

Da der 2003 blev dybdepløjet på stedet, fremstod både rester af murene og gulvlag tydeligt i pløjelaget. Efterfølgende er området omkring kapellet taget ud af dyrkning og henligger i dag som en græsplæne (fig. 1).⁹

Sagn. I kapellet fandtes et 'billede' af Skt. Oluf, som bønderne plejede at bære rundt på deres marker for at få en god høst. Enhver skulle sørge for at bringe det tilbage til kapellet om aftenen, men en bonde nåede først tilbage, efter det var blevet mørkt og regnvej, og besluttede derfor at gemme figuren i sin bageovn. Morgenen efter skulle hans pige bage og tændte op i

ovnen, hvorved billedet brændte. Siden den tid skulle Lundby ikke have haft lykke.¹⁰ Kilden skulle have mistet sin kraft, da en person havde vasket 'et skabet dyr' i den.¹¹

Kappellet lå i Landet Sogn sydøst for Lundby og ca. 500 m vest for Lunkebugten. I dag ligger det mellem to gårde, Kimergård mod nord og Holstensgård mod syd. 1787–88 blev kapellet og 'kappelhaven' registreret på det første matrikelkort (fig. 2).¹²

Kappellet er ikke undersøgt arkæologisk, men i særligt tørre somre kan omridset ses i græsset på stedet (fig. 3).¹³ *Bygningen*, hvis længdeakse var orienteret mod nordøst, bestod sandsynligvis af kor med ret østgavl¹⁸ og rektangulært skib, kvadratisk våbenhus eller korsarm mod syd og muligvis et omtrent kvadratisk tårn mod vest; begge var formentlig ca. 8×8 m. Det mulige tårn var sandsynligvis en smule smallere end skibet. Længden på den samlede bygning var formentlig ca. 28 m.¹⁴

Ved pløjning er der gennem årene fundet kampesten, hvoraf ingen var tilhugne, teglstensbrokker og kalkmørtel på stedet. I jorden under kapellet var der nedrammede pæle, og murene var sandsynligvis kassemure.⁹ Firkantede gulvfliser af tegl dækkede gulvene, og taget var dækket af munke- og nonnetagsten.¹⁵

Fig. 2. Matrikelkort. 1:10.000. Målt af Peder Kiellerup 1787–88 og tegnet af Freerk Oldenburger 2020. – Cadastral map.

Fig. 3. Kapellets omrids i græsmarken 1992. Luftfoto efter GeoFyn. – *Outline of the chapel in the grassy field.*

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier eller utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Skt. Olufs †Kapel. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Svendborg Amt i almindelighed, jf. også s. 59 ff. Henvisninger til Danmarks Kirker, Kbh. 1933–, er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Svendborg Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. *Rigsarkivet, Odense (RAO). Sunds Herreds provstiarkiv:* Register over kirkernes indkomster 1576 (*Provstiark. Reg. over kirkernes indk.*).

Det Kongelige Bibliotek (KB). Gamle kongelige Samling. 2351. 4°. Udskrift af Præsteskabets i Fyens Stift Antegnelser om Kirkerne i Fyen og underliggende der i Stiftet, for det meeste samlede og indgivne til Stiftets Øvrighed 1706–1707, med nogle faae Tegninger af Gravsteder og Vaabener (*GKS 2351*). 4°. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706–07). *Ny kongelig Samling:* 368b. 2°. En Samling af forskellige Stykker til Danmarks Topographi. *Kallske samling.* 377. 4°. Kopi af

beskrivelse over kirkerne og herregårdene i Fyn og i Langeland, af sognepræsterne til Thuras brug forfattet 1755 (*Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755). – 378. 4°. Et Bundt Miscellanea til den danske, især Jyllands, Topographie.

Nationalmuseet (NM). Indberetninger: Henry Petersen 1876 (bygning). – Erik Skov 1968 (bygning).

Taastrup Lokalhitoriske Arkiv. Skt. Olufs Kapel i Lundby. – Svend Højtes samling.

Tegninger. *Nationalmuseet (NM). Bygning:* Erik Skov 1968 (skitse af kapellets placering).

Litteratur. Fred. Christ. Lund, *Beskrivelse over Øen Thorseng*, Odense 1823 (*Lund 1823*). – C. G. Høgstrøm, *Taastrup paa Niels Iuels Tid*, Nyborg 1916 (*Høgstrøm 1916*). – Valdemar Jensen, *Taastrupes fortidsminder*, Svendborg 1976. – Jan Hjort, *Efterretninger om Sankt Olafs Kapel*, Odense 2015.

Historisk indledning, kapellets omgivelser og bygning ved Pia Katrine Lindholt. Arkivalielæsning ved Marie Louise Blyme og Bjørn Westerbeek Dahl m.fl. Oversættelser ved James Manley (engelsk). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet juli 2020.

¹ RAO. *Provstiark.* Reg. over kirkernes indk. Det nævnes ofte, at †kapellet skulle være nedrevet 1634, og senere brugt til korsarmen i †Bjerreby Kirke (s. 2772). †Kapellet var allerede nedrevet 1576, men genbrugen af byggematerialer er sandsynlig. *Høgstrøm 1916* 57; J. P. Trap, *Danmark*, 5. udg., Niels Nielsen, Peter Skautrup og Povl Engelstoft (red.), Kbh. 1957, V, 2, 712.

² Nils Engberg, *Danmarks døde kirker. Middelalderens nedlagte kirker*, Odense 2018, 576 f.

³ Frank Jørgensen, *Præsteindberetninger til Ole Worm II*, Kbh. 1974, 115.

⁴ KB. GKS 2351. 4°. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07.

⁵ K. C. Uldall, »Tilstanden i Nyborg Amt ved Aar 1743«, *Aarbøger for Svendborg Amt* 1916, 3-118 (106).

⁶ KB. *Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755.

⁷ *Lund 1823* 38 f.

⁸ NM. Indb. ved Henry Petersen 1876.

⁹ Jf. databasen »Fund og Fortidsminder«, set 10. juli 2020. <http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/Lokalitet/113574/>.

¹⁰ J. M. Thiele *Danmarks Folkesagn*, Kbh. 1843, 162 f.; KB. *Ny kongelig Samling*: 368b. 2°. En Samling af forskellige Stykker til Danmarks Topographi; *Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755.

¹¹ KB. GKS 2351. 4°. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07; *Ny kongelig Samling*: 368b. 2°. En Samling af forskellige Stykker til Danmarks Topographi; *Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755.

¹² Navnet 'Kimergård' kan være opstået af den, der kimedede eller ringede med kapellets klokke. *Lund 1823* 39.

¹³ Kun 1992 blev et luftfoto optaget på rette tidspunkt, men ligeledes 2018 skulle det have været synligt. Mundtlig oplysning fra John Stillegård, nuværende ejer af Kimergård.

¹⁴ Bygningens delelementer og mål er tolket efter fig. 3. Da østenden er utydelig, må længdemålet tages med et forbehold. De kraftige fundamentspor mod vest kan indikere et tårn.

¹⁵ NM. Indb. ved Henry Petersen 1876; NM. Indb. ved Erik Skov 1968; mundtlig oplysning fra John Stillegård, nuværende ejer af Kimergård.

†CHAPEL OF SCT. OLAF

The chapel is mentioned for the first time in 1576, when it had been demolished. In 1623 it is mentioned again, and a holy well at the place is also mentioned. It is said to have been inside the chapel, but is today north of the site.

The bricks of the chapel were gradually removed, as mentioned in 1707, 1743 and 1755. In 1823 brick rubble was ploughed up, and in 1876 the landowner had driven c. 200 loads of stones away. The chapel site is listed, and after 2003 the area was taken out of cultivation.

The chapel was in Landet Parish south east of Lundby and c. 500 m west of Lunkebugten. To-

day it lies between two farms, Kimergård to the north and Holstengård to the south.

The *building* probably consisted of chancel and rectangular nave, quadratic porch or transept towards the south and possibly an approximately quadratic tower towards the west. The latter was probably a little narrower than the nave. The total length of the building was probably c. 28 m.

Over the years ploughing has turned up fieldstones, brick rubble and lime mortar at the site. In the ground beneath the chapel there were rammed-in stakes, and the walls were probably caisson walls. Square floor tiles of brick covered the floors and the roof was covered by 'monk' and 'nun' tiles.